

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий
ринок
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного/наукового спрямування
Управління діяльністю банків на фінансовому ринку
(назва освітньої програми)

на тему: **«ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВ В УМОВАХ
НЕВИЗНАЧЕНОСТІ»**
(назва теми)

Виконавець:

студент 63 групи ФФБС

Мілендій Владислав Сергійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник:

Д.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Коваленко Вікторія Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

ОДЕСА – 2024

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Ключовою умовою сталого економічного зростання України є забезпечення фінансової стабільності. За високих ризиків кризового та посткризового періоду зусилля уряду та суб'єктів економічної діяльності зосереджуються на вирішенні поточних проблем. Стабільні умови функціонування основних параметрів фінансової системи уможливають перехід до реалізації стратегічних цілей розвитку як окремих суб'єктів економічної діяльності, так і країни в цілому. Забезпечення стабільного соціального та економічного розвитку в умовах невизначеності вимагає реалізації стратегії соціально-економічних реформ, спрямованих на забезпечення базових конкурентних переваг вітчизняної економіки. Вирішити це завдання повною мірою можливо лише в умовах фінансової стабільності. Побудова стійкої фінансової системи дає шанс не лише мінімізувати негативний вплив глобальних та локальних геополітичних викликів, а й забезпечити сприйнятливість вітчизняної економіки до нових можливостей розвитку та відкрити Україні шлях до країн, що динамічно розвиваються.

Фінансова стабільність невіддільна від характеристик банківської системи. Оскільки остання є складним системним утворенням і складається з таких елементів, як фінансові установи та організації, інфраструктурні інститути та зв'язки між ними, охоплені поняттям фінансових ринків (фондова біржа, грошовий ринок і ринок похідних фінансових інструментів), фінансова стабільність передбачає стабільність кожного елементу цієї системи. У ході поточної банківської діяльності виникають кризові моменти, які потребують швидкого вирішення.

Проблемам розробки теоретичних та організаційно-методичних положень фінансової стабільності в умовах невизначеності присвячені наукові праці вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких: Боріо О., Даймонд Д., Дуглас Д., Вовчак О.Д., С. В. Глущенко, Євтух О.Г., Жердецька Л.В., Кізима Т. О., Коваленко В. В., та ін. Незважаючи на значну кількість наукових розробок з досліджуваної проблематики, питання обґрунтування чинників фінансової стабільності банків потребують додаткового опрацювання в сучасних умовах економічної невизначеності.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо чинників забезпечення фінансової стабільності банків в умовах невизначеності.

Досягнення мети дослідження потребує постановки та вирішення завдань:

- охарактеризувати наукові концепції визначення фінансової стабільності;
- визначити поняття «невизначеність» та її вплив на показники фінансової стабільності;
- розробити теоретико-методичні засади регулювання фінансової стабільності банків в умовах невизначеності;

- проаналізувати методичний інструментарій обґрунтування епізодів невизначеності;
- провести часовий аналіз фінансової стабільності банківської системи України;
- оцінити стабільність банків в умовах сучасної невизначеності;
- охарактеризувати світовий досвід оцінювання фінансової стабільності та економічної невизначеності;
- провести моделювання чинників забезпечення фінансової стабільності банків України в умовах невизначеності.

Об'єкт дослідження – процеси забезпечення фінансової стабільності банків в умовах невизначеності.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади оцінювання фінансової стабільності банків в умовах невизначеності.

Методологія дослідження. Для вирішення поставлених завдань використовувались загальнонаукові та специфічні методи наукового пізнання. Логіко-діалектичний метод – для визначення сутності фінансової стабільності та економічної невизначеності. Методи аналізу, синтезу та порівняльного аналізу – для дослідження тенденцій розвитку та оцінки фінансової стабільності банків в умовах економічної невизначеності. Метод розрахунку економічних коефіцієнтів – для оцінювання рівня фінансової стабільності та економічної невизначеності. Графічний та побудови аналітичних таблиць – для наочного відображення результатів дослідження. Кореляційно-регресивний аналіз - для оцінки впливу та виявлення характеру та тісноти зв'язку між показником, які характеризують діяльність банків та показниками фінансової стабільності банків в сучасних умовах невизначеності.

Інформаційною базою дослідження є: Конституція України, закони й інші правові акти України, постанови, звітні і статистичні дані Національного банку України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України; дані Світового банку та Організації економічного співробітництва і розвитку, Європейської Комісії, матеріали наукових конференцій, наглядова статистика Національного банку України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні чинників забезпечення фінансової стабільності банків України в умовах невизначеності на сучасному етапі розвитку.

Практична цінність одержаних результатів – отримані результати щодо оцінювання фінансової стабільності банків та економічної невизначеності можуть бути використані банками при управлінні фінансовою стабільністю.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна магістерська робота є самостійно виконаним дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Мілентій В.С. Система оцінки SREP та її вплив на визначення фінансової стійкості регіональних банківських

систем світу.. Глокалізаційні аспекти інноваційного розвитку економіки: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (Одеса, 13 жовтня 2023 р.) [Електронний ресурс]. – Одеса: ОНЕУ, 2023. – С. 198-201 с.

Обсяг і структура роботи визначені актуальністю даної проблеми, її практичною значущістю, метою і логікою дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаних джерел.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТА НЕВИЗНАЧЕНОСТІ**» охарактеризувало наукові концепції визначення фінансової стабільності; визначено поняття «невизначеність» та її вплив на показники фінансової стабільності; розроблено теоретико-методичні засади регулювання фінансової стабільності банків в умовах невизначеності;.

У процесі розробки теоретичних основ фінансової стабільності, встановлено вирішальну роль специфіки фінансової системи та її ролі в економіці. Ці основи є практичними і аналітичними центрами для розробки концепції того, що таке проблема фінансової стабільності, особливо за відсутності загальноприйнятого визначення фінансової стабільності, концепції рівноваги та аналітичної основи для забезпечення стабільності.

У розділі також показано, що фінансова стабільність виникає вздовж мінливого континууму або діапазону умов складових частин фінансової системи, на відміну від однієї конфігурації або стану цих частин, як це найчастіше використовується в мікроекономічних і макроекономічних моделях. Також вважаємо за потрібне довести, що дослідженнях варто фокусуватися на фінансовій стабільності, а не фінансовій нестабільності.

Проведений аналіз дозволив сформулювати визначення поняття «фінансова стабільність» –це стан системи, за якої вона здатна задовільно виконувати свої три ключові функції одночасно.

Встановлено, що невизначеність є фундаментальною характеристикою недостатньої забезпеченості процесу прийняття економічних рішень знаннями стосовно певної проблемної ситуації. Невизначеність ризику зокрема є основною властивістю цієї економічної категорії. Регулювання ризику можна вважати одним із способів зняття невизначеності, що виникає внаслідок недостовірності інформації або відсутності однозначності. Аргументовані такі напрями обґрунтування напрямів можливого впливу економічної невизначеності на показники фінансової стабільності: вплив невизначеності на економічну систему в цілому; вплив на показники фінансової звітності позичальників реального сектору економіки; вплив на показники діяльності банків.

Визначені теоретико-методичні засади регулювання фінансової стабільності. На цій основі охарактеризовані рівні та моделі банківського регулювання та нагляду. Встановлено, що сучасні умови пов'язані зі

зростанням ризику, невизначеності та ускладненням регуляторних вимог. З огляду на це, систематизовано заходи щодо підвищення ефективності регулювання фінансової стабільності: зростання пропорційності (більше регуляторної «уваги» системно значущим інститутам); нормативні акти, що стосуються суб'єктів господарювання та діяльності, слід розглядати як взаємодоповнюючі, особливо в деяких сферах (наприклад, небанківське фінансове посередництво, фінтех); додатково нижчого рівня складності можна досягти шляхом зміни «правил», що регулюють процес створення нормативних положень у банківській (і фінансовій) сфері.

У другому розділі **«ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ»** проаналізовано методичний інструментарій обґрунтування епізодів невизначеності; проведено часовий аналіз фінансової стабільності банківської системи України; оцінено стабільність банків в умовах сучасної невизначеності.

У роботі проаналізовано методичний інструментарій обґрунтування епізодів невизначеності. Визначено, що ідентифікація епізодів підвищення невизначеності ґрунтується на таких показниках як-от: волатильність окремих фінансових інструментів та кількості згадувань пресі поняття «економічна невизначеність». Одним з таких показників є світовий індекс невизначеності. Динаміка індексу показує зростання нестабільності на початку 2000-х рр, досягнення найменшого рівня в поточному тисячолітті припадає на 2006 рік і після кризи 2007-2008 рр. показник коливається проте не перетинає позначку рівня 2006 р. Найпотужнішим викликом сучасності для світу стала пандемія COVID-19, яка мала вплив на всі країни світу. Високий рівень нестабільності в сучасному світі спричинений наслідками пандемії; геополітичною напругою; борговим навантаженням; інфляцією та зростанням процентних ставок; нестабільністю на товарних і фінансових ринках. Встановлено, що нестабільність чинить негативний вплив на показники споживання, інвестиції, продуктивність, експорт та кредит.

Часовий аналіз фінансової стабільності банківської системи України проведений з використанням низки показників: SRISK, індикатори фінансової стійкості МВФ, Z-показник Світового банку та індекс фінансового стресу НБУ.

Динаміка показників свідчить про їх залежність, а відтак і фінансової стабільності, від економічної невизначеності. Перше суттєве коливання показників протягом досліджуваного періоду припадає на 2009 рік; в 2014-2016 рр. показники також погіршуються, проте вже не так суттєво; наступні суттєві коливання показників припадають на 2020-2021 рр. внаслідок негативного впливу коронакризи. Повномасштабне вторгнення росії у 2022 році спричинило стрімке погіршення показників фінансової стабільності. Водночас за результатами аналізу індикаторів фінансової стійкості встановлено спроможність українського банківського сектору проводити стабільну роботу навіть в умовах невизначеності. Проте варто зауважити, що

нині якість активів є основною загрозою фінансової стабільності банківської системи України.

Вагомим чинником фінансової стабільності сектора є стабільність окремих банків. Оцінювання стабільності банків в умовах сучасної невизначеності проведено за показниками достатності капіталу, ризикованості активів, ліквідності та рентабельності, а також Z-scores.

У третьому розділі **«ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ПІДТРИМАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ»** охарактеризовано світовий досвід оцінювання фінансової стабільності та економічної невизначеності; проведено моделювання чинників забезпечення фінансової стабільності банків України в умовах невизначеності ..

Доведено, що оцінювання фінансової стабільності в умовах невизначеності повинно відбуватися на засадах порівняння показників окремих банків та окремих країн. На цій основі в роботі проведений порівняльний аналіз окремих показників, що включені до розрахунку Z-scores, а також окремі показники невизначеності. Країни, що включені у вибірку для порівняння: найбільші економіки (США, Сполучене Королівство, Китай), великі європейські країни (Німеччина, Франція), а також країни Центральної і Східної Європи (Польща, Чехія, Болгарія). Банківська система України має найнижчі показники достатності, проте за рахунок високої рентабельності її значення Z-scores в 2019 році наближаються до значень інших країн. Проте наразі рентабельність є нестабільною, що на тлі незначної достатності капіталу зумовлює більш низькі значення Z-scores.

Аргументовано, що умови економічної невизначеності чинять негативний вплив на фінансову стабільність банків та потребують більш виважених підходів до її управління.

Обґрунтування чинників забезпечення фінансової стабільності потребує побудови регресійної моделі $Y=f(x_1, x_2, \dots, x_n)$. В якості Y використано змінну фінансової стабільності, а в якості x – окремі чинники, що пояснюють джерела рентабельності банків. Серед незалежних змінних протестовано 10 показників та доведено статистичну значущість наступних: показник зміни кредитного ризику (CR2); коефіцієнт клієнтської бази (CB); ринкова частка (MS); чиста процентна маржа (NIM); рівень комісійного доходу (NII); рівень адміністративних витрат (AE).

Ґрунтуючись на результатах проведеного в роботі кореляційно-регресійного аналізу зроблено такі висновки щодо чинників забезпечення фінансової стабільності банків України в умовах сучасної невизначеності. Встановлено, що залучення ресурсів на внутрішньому ринку дозволяє підтримувати їхню стабільність та вартість на необхідному рівні, що матиме позитивний вплив на рівень чистої процентної маржі, рентабельності, а відтак і фінансової стабільності в умовах економічної невизначеності.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна зробити низку висновків та пропозицій.

1. За результатами критичного аналізу наукових концепції фінансової стабільності визначено, що «фінансова стабільність» – це стан системи, за якої вона здатна задовільно виконувати свої три ключові функції одночасно. По-перше, фінансова система ефективно та плавно сприяє міжчасовому розподілу ресурсів від вкладників до інвесторів та розподілу економічних ресурсів загалом. По-друге, передбачувані фінансові ризики оцінюються та оцінюються досить точно, і ними відносно добре керують. По-третє, фінансова система перебуває в такому стані, що може поглинати фінансові та реальні економічні потрясіння та шоки.

2. Зростання ризиків сучасності потребує уточнення поняття «невизначеність» та її впливу на показники фінансової стабільності. Встановлено, що економічна невизначеність створює ситуації, коли заплановані витрати на споживання та інвестиції відкладаються або скасовуються; іншими словами невизначеність – це джерело випадковості, яку неможливо визначити кількісно. Обґрунтовано напрями можливого впливу економічної невизначеності на показники фінансової стабільності: вплив невизначеності на економічну систему в цілому; вплив на показники фінансової звітності позичальників реального сектору економіки; вплив на показники діяльності банків.

3. Необхідність мінімізувати невизначеність потребує розробки теоретико-методичних засади регулювання фінансової стабільності банків. На цій основі охарактеризовані рівні та моделі банківського регулювання та нагляду. Встановлено, що сучасні умови пов'язані зі зростанням ризику, невизначеності та ускладненням регуляторних вимог. З огляду на це, систематизовано заходи щодо підвищення ефективності регулювання фінансової стабільності: зростання пропорційності (більше регуляторної «уваги» системно значущим інститутам); нормативні акти, що стосуються суб'єктів господарювання та діяльності, слід розглядати як взаємодоповнюючі, особливо в деяких сферах (наприклад, небанківське фінансове посередництво, фінтех); додатково нижчого рівня складності можна досягти шляхом зміни «правил», що регулюють процес створення нормативних положень у банківській (і фінансовій) сфері.

4. У роботі проаналізовано методичний інструментарій обґрунтування епізодів невизначеності. Існуючі індекси невизначеності базуються на таких показниках: волатильність фінансових ринків та кількість статей у пресі, які посиляються на «економічну невизначеність». За результатами аналізу показників виявлено зростання нестабільності на початку 2000-х рр. і з тих пір збільшується з окремими періодами «затухання». Однак досягнення найменшого рівня нестабільності припадає на 2006 рік і

після кризи 2007-2008 рр. показник коливається проте не перетинає позначку рівня 2006 р. Найпотужнішим викликом сучасності для світу стала пандемія COVID-19, яка мала вплив на всі країни світу. У сучасних умовах невизначеність зумовлена наслідками пандемії; геополітичною напругою; борговим навантаженням; інфляцією та зростанням процентних ставок; нестабільністю на товарних і фінансових ринках.

5. За результатами часового аналізу фінансової стабільності банківської системи України зроблено низку висновків. Динаміка показників свідчить про фінансової стабільності від економічної невизначеності. Перше суттєве коливання показників протягом досліджуваного періоду припадає на 2009 рік; в 2014-2016 рр. показники також погіршуються, проте вже не так суттєво; наступні суттєві коливання показників припадають на 2020-2021 рр. внаслідок негативного впливу коронакризи. Повномасштабне вторгнення росії у 2022 році спричинило стрімке погіршення показників фінансової стабільності. Водночас за результатами аналізу індикаторів фінансової стійкості встановлено спроможність українського банківського сектору проводити стабільну роботу навіть в умовах невизначеності. Проте варто зауважити, що нині якості активів є основною загрозою фінансової стабільності банківської системи України.

6. Проведено оцінювання стабільності окремих банків в умовах сучасної невизначеності. Вагомим чинником фінансової стабільності сектора є стабільність окремих банків. Оцінювання стабільності банків в умовах сучасної невизначеності проведено за показниками достатності капіталу, ризикованості активів, ліквідності та рентабельності, а також Z-scores. До вибірки ввійшли банки, що мають різні джерела капіталу, різні за розмірами та бізнес-моделями. Встановлено, що серед досліджуваних банків більшість демонструють достатній рівень фінансової стабільності навіть в умовах економічної невизначеності. Нестабільні показники характеризують діяльність АТ «Укрексімбанк» та АТ «Сенс Банк», що дозволяє визначити їх стан як фінансову вразливість.

7. За результатами ретельного аналізу світового досвіду оцінювання фінансової стабільності та економічної невизначеності встановлено вищий рівень рентабельності банківських систем країн Центральної та Східної Європи. Водночас банківські системи розвинених країн мають вищий рівень достатності капіталу, менші коливання рентабельності, що зумовлює вищий рівень їх фінансової стабільності.

8. За результатами моделювання чинників забезпечення фінансової стабільності банків України в умовах невизначеності встановлено, що залучення ресурсів на внутрішньому ринку дозволяє підтримувати їхню стабільність та вартість на необхідному рівні, що матиме позитивний вплив на рівень чистої процентної маржі, рентабельності, а відтак і фінансової стабільності в умовах економічної невизначеності.

АНОТАЦІЯ***Мілендій Владислав Сергійович****(прізвище та ініціали студента)***Фінансова стабільність банків в умовах невизначеності***(назва кваліфікаційної роботи)*

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» за магістерською програмою професійного спрямування «Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»
Одеський національний економічний університет. Одеса, 2024 р.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – процеси забезпечення фінансової стабільності банків в умовах невизначеності.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти охарактеризувати фінансової стабільності; надано трактування поняття «невизначеність» та охарактеризовано її вплив на показники фінансової стабільності; розроблено теоретико-методичні засади регулювання фінансової стабільності банків в умовах невизначеності.

Проаналізовано методичний інструментарій обґрунтування епізодів невизначеності; проведено часовий аналіз фінансової стабільності банківської системи України; оцінено стабільність банків в умовах сучасної невизначеності.

Запропоновано підходи до аналізу світового досвіду оцінювання фінансової стабільності та економічної невизначеності; проведено моделювання чинників забезпечення фінансової стабільності банків України в умовах невизначеності.

Ключові слова: банк, фінансова стабільність, фінансова система, економічна невизначеність, пандемія COVID-19, геополітичні виклики сучасності..

ANNOTATION***Milentiy Vladyslav****(surname and initials of the student)***Financial stability of banks in conditions of uncertainty***(title of qualification work)*

Qualification thesis for obtaining a master's degree in the specialty "072 Finance, banking, insurance and the stock market" under the master's program of the professional direction "Management of banks' activities in the financial market"

Odesa National University of Economics. Odesa, 2024

The master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the processes of ensuring the financial stability of banks in conditions of uncertainty.

The paper considers the theoretical aspects of characterizing financial stability; interpretation of the concept of "uncertainty" is given and its influence on financial stability indicators is characterized; the theoretical and methodological principles of regulating the financial stability of banks in conditions of uncertainty have been developed.

The methodical tools for justifying episodes of uncertainty are analyzed; a temporal analysis of the financial stability of the banking system of Ukraine was carried out; the stability of banks in conditions of modern uncertainty is assessed;

Approaches to the analysis of the world experience in assessing financial stability and economic uncertainty are proposed; modeling of factors ensuring the financial stability of Ukrainian banks in conditions of uncertainty was carried out.

Key words: bank, financial stability, financial system, economic uncertainty, COVID-19 pandemic, modern geopolitical challenges